

HVOR MYE JOBBER DE UFØRE?

Av Kristine von Simson og Johannes Sørbo

Sammendrag

De siste ti årene har det blitt mer enn 60 000 flere uføretrygdde. Ved utgangen av mars 2025 mottok 10,5 prosent av befolkningen mellom 18 og 67 år uføretrygd. De siste årene har det vært mer oppmerksomhet rundt det å inkludere flere uføre i arbeidslivet, blant annet fordi den demografiske utviklingen gjør at det ventes større mangel på arbeidskraft framover. I denne analysen ser vi nærmere på arbeidstilknytningen til de som mottar uføretrygd.

Om lag 16 prosent av de som mottok uføretrygd i 2023 hadde en gradert uføretrygd, og de fleste av disse hadde også arbeidsinntekt. Til sammen hadde 48 000 av disse arbeidsinntekt. De som er 100 prosent ufør er vurdert til å ikke ha noen inntektsevne, og vi forventer dermed at færre av disse jobber. I 2023 hadde likevel 19 prosent arbeidsinntekt. Det tilsvarer om lag 55 000 personer. De utgjør dermed en større gruppe i antall enn de gradert uføre som jobber.

Når vi ser på 2022 og 2023 samlet, øker andelen med 100 prosent uføretrygd som jobber til 24 prosent. De fleste jobber begge årene, men rundt fire prosent går fra å være uten jobb til å jobbe, og like mange slutter å jobbe. Det betyr at rundt 7 000 – 8 000 uføre kommer i jobb, og like mange slutter å jobbe fra år til år. Unge og personer som har mottatt uføretrygd i mindre enn fem år kommer i størst grad i jobb. Vi ser også antydning til at konjunktorene på arbeidsmarkedet har betydning for hvor mange av de uføre som jobber, selv om svingningene er relativt små. Det er altså en viss dynamikk i arbeidstilknytningen, også blant 100 prosent uføre.

Samtidig ser vi at de med 100 prosent uføretrygd som er i jobb, jobber lite. I gjennomsnitt jobber de 6 måneder i løpet av året og 68 prosent tjener under fribeløpet på 0,4 G i året (49 632 kr i 2024). Blant gradert uføre tjener over halvparten mer enn 2 G (248 056 kr) i året.

<https://doi.org/10.60847/NAV.5589>

Innledning

Ved utgangen av mars 2025 mottok 374 500 personer i alderen 18-67 år uføretrygd. De siste ti årene har det blitt mer enn 60 000 flere mottakere av uføretrygd, og andelen uføre i befolkningen har økt fra 9,3 til 10,5 prosent. Økningen er særlig stor blant personer under 40 år, mens det er en nedgang i andelen uføre over 60 år. Om lag 85 prosent av de som mottar uføretrygd er 100 prosent uføre, mens 15 prosent har en gradert uføretrygd. Andelen med gradert uføretrygd er høyest blant de mellom 45 og 60 år, hvor 18 prosent har gradert uføretrygd. Blant de som er under 30 år har bare fire prosent gradert uføretrygd.

Samtidig står vi overfor en stor demografisk utfordring i tiårene som kommer. Perspektivmeldingen (Mld.St.31 2023/24) peker på at det ligger an til at befolkningen over 67 år vil øke med om lag 700 000 personer fram mot 2060. Dette vil blant annet skape et stort behov for flere sysselsatte innen helse- og omsorgssektoren. Befolkningen i yrkesaktiv alder (20-66 år) ventes derimot å gå noe ned. Større konkurranse om arbeidskraften er derfor en av hovedutfordringene for norsk økonomi framover, ifølge Perspektivmeldingen. Å redusere hvor mange som blir uføretrygdet, og å få flere uføre til å jobbe noe ved siden av uføretrygden, er to av retningsvalgene som trekkes fram for å øke yrkesaktiviteten og redusere mangelen på arbeidskraft. Da må det også «legges bedre til rette for at uføre som har mulighet til det, kan delta i arbeidslivet i tråd med deres helsetilstand og tilretteleggingsbehov» (Mld.St.31 2023/24, s.17).

I tillegg til at økt arbeidstilknytning for de uføre vil dempe mangelen på arbeidskraft og øke verdiskapingen, vil det også kunne ha flere positive effekter for den enkelte uføre. For det første kan det gi bedre personlig økonomi. Av andre positive effekter er fellesskap og gleden av å bidra mer til samfunnet mv. Forskning viser også at arbeid kan ha positive helseeffekter for mange av diagnosene som er vanlige blant uføre (Waddell & Burton, 2006).

Økt oppmerksomhet rundt uføres arbeidstilknytning

Det har over noen år vært økt fokus på å øke arbeidstilknytningen blant de uføre. Det var blant annet bakgrunn for uførereformen i 2015, som hadde som mål å øke yrkesdeltagelsen blant uføretrygdede. Alne (2016) finner at uføre som allerede jobbet noe, økte sine arbeidstimer med omtrent en halvtime per uke etter uførereformen. Han finner imidlertid liten effekt av det nye regelverket på hvor mange uføre som jobbet. Riksrevisjonen (2017) konkluderer med at målet om økt yrkesdeltagelse ikke er nådd. De pekte blant annet på at praksisen i Nav-kontorene varierte fra å ikke gi bistand til uføre som ønsker å komme i arbeid, til å gi tilgang til alle tiltak og virkemidler for å bistå. De påpekte også at hverken Arbeids- og sosialdepartementet eller Arbeids- og velferdsdirektoratet hadde fulgt opp at målene i reformen skulle nås. Etter dette er det tydeliggjort at uføre har samme rett til oppfølging som andre arbeidssøkere.

Ekelund (2023) viser at veilederne i Nav nå er klar over at uføre som ønsker arbeidsrettet oppfølging skal få dette, på linje med andre arbeidssøkere. Samtidig er de usikre på hvordan de skal håndtere det når en ufør ber om hjelp. Veilederne sier også at det er sjelden de opplever at en (ung) ufør tar kontakt, og at det blant annet kan henge sammen med at en del kan vegre seg for å gå inn i Nav-systemet på nytt etter at de har vært gjennom perioden med arbeidsavklaringspenger og avklaring til uføretrygd.

Riksrevisjonen (2017) viser at om lag to av tre saksbehandlere i Nav mener at flere burde ha gradert uføretrygd. Det pekes blant annet på at det innvilges 100 prosent uføretrygd fordi arbeidslivet ikke er tilpasset personer som må «yte redusert» (Riksrevisjonen 2017, s.31). Det er for eksempel for få muligheter til å jobbe i en liten deltidsstilling.

Sysselsettingsutvalget (2019:7; 2021:2) foreslår blant annet et forsøk med en arbeidsorientert uføretrygd. Formålet er å gjøre personer med gradert uføretrygd mer attraktive i arbeidsmarkedet, slik at flere klarer å få en jobb hvor de kan bruke den arbeidsevnen de har.

Debatten om uføre fortsatte også i 2024. Blant annet foreslo Høyre å innføre en nedre aldersgrense på 30

år¹, mens Arbeiderpartiet foreslo at unge uføre jevnlig skal kontaktes av Nav for å høre om de kan komme seg i jobb². Det er også en diskusjon rundt dagens fribeløp, hvor blant annet SV og Rødt foreslår å heve fribeløpet fra 0,4G (49 611 kr) til 1G (124 028 kr)³. En rapport fra SSB anbefaler å holde fribeløpet på dagens nivå (Myhre & Vattø, 2024).

Med de høye uføretallene vi har i Norge sammenlignet med andre land, og den demografiske utfordringen som ligger foran oss, er det grunn til å vente mer diskusjon om antallet uføretrygdete og hvordan vi skal få flere uføre til å jobbe (noe) framover. Da er det også viktig med mer kunnskap om hvor mye de uføre faktisk jobber i dag, om det har endret seg over tid, og om det er mange uføre som klarer å komme i jobb.

I denne analysen ønsker vi å se nærmere på hvor mange uføretrygdete som jobber. Det er mulig å jobbe ved siden av uføretrygden selv om man er 100 prosent ufør, og det er også mulig å ha en gradert uføretrygd uten å

ha en jobb ved siden av. Fokuset er først og fremst på de 100 prosent uføre. Hvor vanlig er det at de jobber, og hvor mye jobber de? Vi vil også følge de uføre over tid, og se på hvor mange som begynner å jobbe noe, selv om de er uten jobb i utgangspunktet.

Data og utvalg

Utgangspunktet er alle personer med vedtak om uføretrygd, både gradert og 100 prosent, som er registrert med et uførevedtak alle 12 måneder i løpet av året. I tillegg betinger vi på at personen er bosatt i Norge det aktuelle året. Vi henter informasjon over perioden 2015-2023 for å kunne undersøke utvikling over tid.

Fra a-meldingen kobler vi på månedlig utbetalt lønnsinntekt. I tillegg henter vi informasjon om årlig inntekt fra selvstendig næringsvirksomhet fra skattemeldingen. Vi definerer jobb som å være registrert med enten positiv lønnsinntekt minst én måned i løpet av året og/eller være registrert med positiv næringsinntekt i løpet av året. For personer med lønnsinntekt kan vi utlede antall måneder arbeidet i løpet av året. I tillegg undersøker vi gjennomsnittlig årlig arbeidsinntekt (lønns- + næringsinntekt), samt hvordan arbeidsinntekten fordeler seg i ulike inntektskategorier.

Uføre som har jobb gjennom arbeidsmarkedstiltaket varig tilrettelagt arbeid (VTA) regnes i vår analyse i hovedsak ikke å være i jobb. Som deltaker i VTA er man ansatt hos en arbeidsgiver i skjermet eller ordinær sektor på ubestemt tid. Man beholder uføretrygden under arbeidsforholdet, og i tillegg kan arbeidsgiver gi en bonuslønn til den ansatte inntil ett grunnbeløp i folketrygden (G). I 2023 deltok om lag 14 100 uføre i utvalget vårt i VTA. VTA er imidlertid langt mer utbredt blant de yngste uføre (figur V1 i vedlegget). Mens omtrent 20 prosent av uføre i alderen 18-29 år deltok i VTA i 2023, var andelen 3 prosent blant uføre 30 år og eldre. Selv om vi ikke regner VTA som å være i jobb i vår analyse, er det likevel viktig å understreke at deltakere i VTA bidrar med verdiskaping gjennom produksjon av varer og tjenester.

Uføretrygd og arbeid

Uføretrygd er en ytelse fra folketrygden som skal sikre inntekt til personer som har varig nedsatt inntektsevne på grunn av sykdom eller skade. Ytelsen kan innvilges helt eller delvis, avhengig av hvor mye inntektsevnen er nedsatt.

Det er mulig å jobbe og samtidig motta uføretrygd. Det er en grense for hvor mye inntekt man kan ha før utbetalingen av uføretrygd justeres ned. For 100 prosent uføre er dette fribeløpet satt til 0,4 ganger folketrygdens grunnbeløp (G). Gradert uføre har et individuelt fastsatt fribeløp. Tjener man mer enn fribeløpet vil man beholde inntekten, men uføretrygden vil gradvis bli redusert etter en fast omregningsregel. Det vil likevel som hovedregel lønne seg å jobbe, fordi uføretrygd og inntekt vil være høyere enn uføretrygd alene.

Hvis arbeidsinntekten overstiger 80 prosent av inntektsnivået man hadde som frisk, blir ikke uføretrygden utbetalt det året. Man beholder likevel retten til uføretrygd inntil fem år (hvilende rett). Hvis inntekten blir lavere igjen i denne perioden, vil utbetalingen av uføretrygd justeres opp.

Se *Folketrygdloven kap. 12 Uføretrygd* (lovdata.no) for mer utfyllende informasjon.

Kilde: nav.no

¹ Høyre vil nekte unge å bli helt ufør (vg.no)

² Slik vil Ap dra unge ut av uføretrygd (vg.no)

³ <https://frifagbevegelse.no/nyheter/sv-vil-at-ufore-skal-fa-tjener-ved-siden-av-trygda-6.158.1086903.3ddff2310a>

Hvor mye jobber de uføre?

Av de totalt 342 646 personene med vedtak om uføretrygd i hele 2023, hadde 56 342 (16 prosent) en gradert uføretrygd (figur 1). Det er en tydelig aldersprofil både når det gjelder antall uføre og antall med gradert uføretrygd. Det er vanligere å motta uføretrygd jo eldre man blir, og det er også en tendens til økt sannsynlighet for å få en gradert uføretrygd med alder. Blant de under 30 år har kun omtrent fem prosent en gradert uføretrygd, mot 17 prosent blant uføre som er 30 år og eldre. Det henger sammen med at gradert uføretrygd i liten grad gis til personer som ikke alt har et arbeidsforhold. De unge har i liten grad vært i jobb, og gis dermed full uføretrygd.

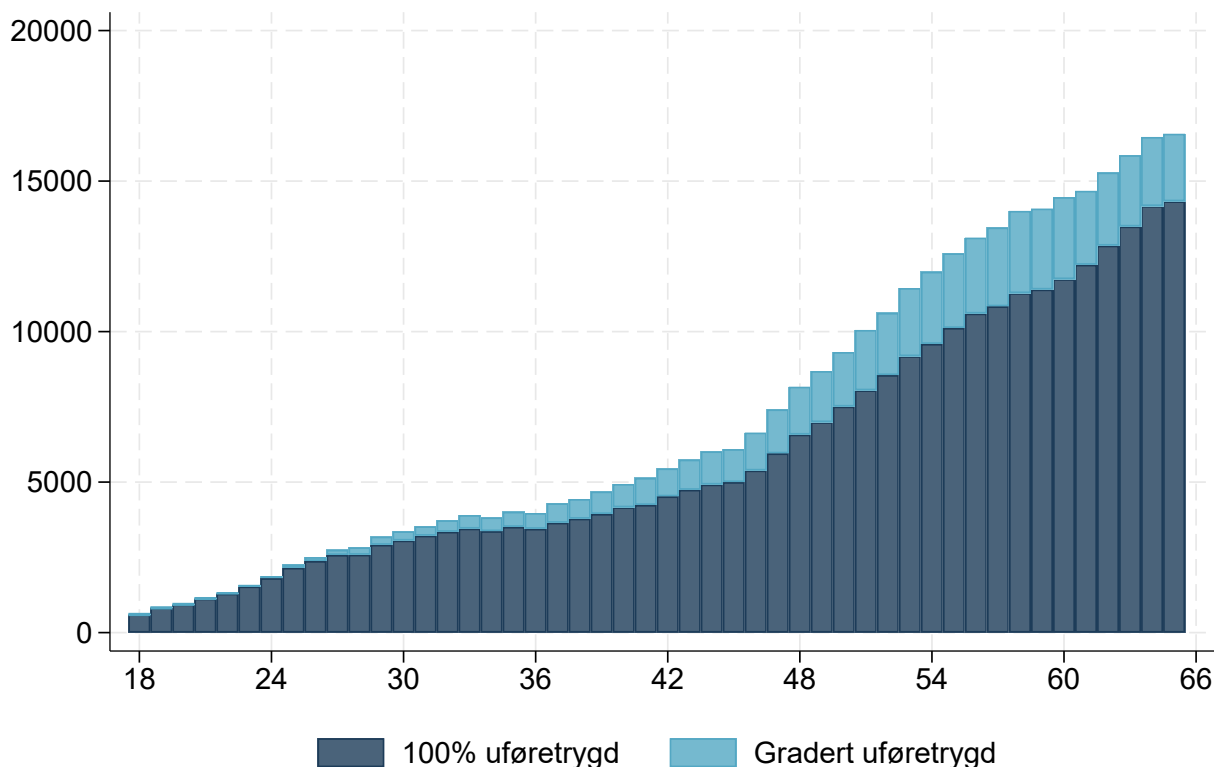
Det er store forskjeller i arbeidsmarkedstilknytning mellom 100 prosent og gradert uføre (figur 2). Ikke så overraskende jobber de fleste som har gradert uføretrygd. De som får gradert uføretrygd har, som nevnt, i all hovedsak en jobb før de blir ufør, men må trappe ned på grunn av dårlig helse. Da fortsetter de å jobbe

reduisert, i kombinasjon med en gradert uføretrygd. I 2023 var det 48 000 gradert uføre som hadde arbeidsinntekt. Andelen i jobb er lavest blant de under 30 år og de over 60 år, og høyest blant personer i 40- og 50-årene. Personer som ikke har en jobb før de blir ufør, blir svært sjelden gradert uføretrygdet (Berg et al., 2014). Likevel ser vi at om lag 15 prosent av de med gradert uføretrygd var uten arbeidsinntekt i 2023.

De som er 100 prosent uføretrygdet er i utgangspunktet vurdert til å ikke ha noen inntektsevne, og dermed forventer vi at få jobber. Det var likevel 19 prosent som jobbet noe i 2023. Det tilsvarer om lag 55 000 personer. Dermed er denne gruppen større enn antall gradert uføre i jobb. Til sammen var det altså over 100 000 personer med uføretrygd i hele 2023, som også hadde arbeidsinntekt.

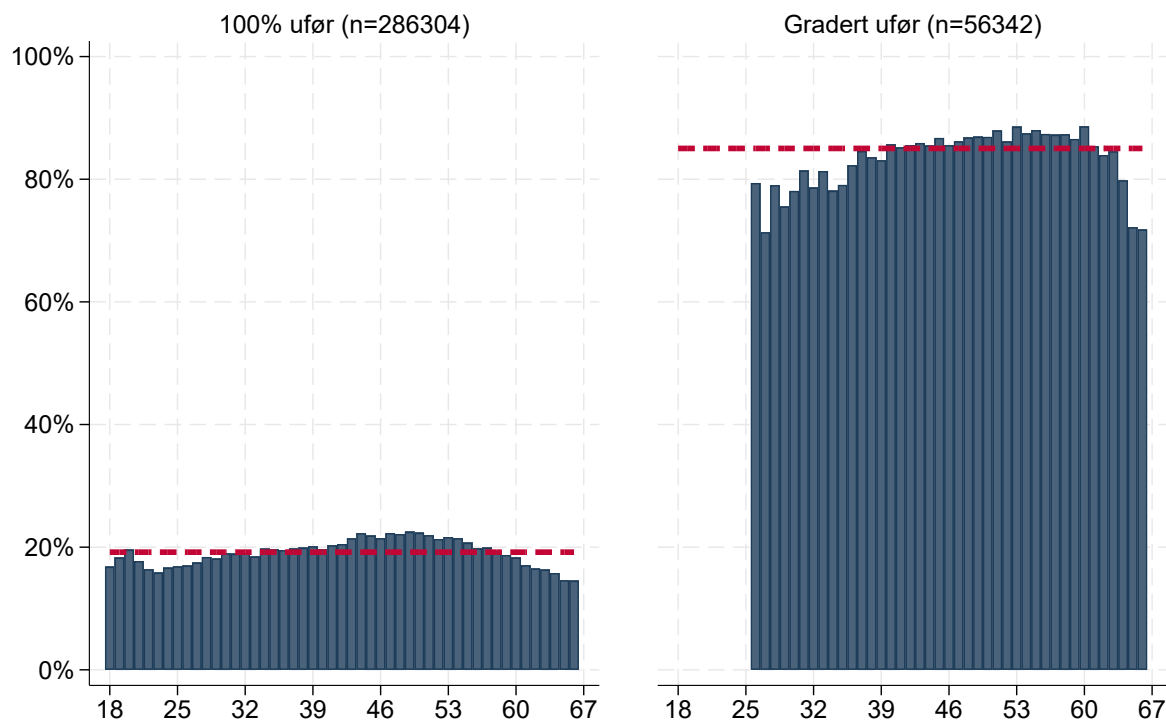
Samtidig jobber de aller fleste med 100 prosent uføretrygd lite (tabell 1). I gjennomsnitt jobber de 6 måne-

Figur 1. Antall personer med vedtak om uføretrygd i 2023, etter alder og gradering

Kilde: Nav

Figur 2. Andel uføre i jobb, etter gradering og alder. Personer med uførevedtak i 2023

Note: Gradert uføre < 26 år er sensurert pga få observasjoner. Den røde linjen viser gjennomsnittet uavhengig av alder.

Kilde: Nav

der i løpet av året og 68 prosent tjener under fribeløpet på 0,4 G i året (49 632 kr i 2024). Omtrent én prosent har inntekt fra selvstendig næringsvirksomhet. For de gradert uføre er fribeløpet individuelt, og avhenger blant annet av graderingsgrad og tidligere inntekt. Er du 50 prosent ufør kan du med andre ord jobbe 50 prosent uten at trygden kuttes. De gradert uføre jobber også mer enn de 100 prosent uføre. Nærmere 70 prosent av de gradert uføre med et arbeidsforhold jobber alle 12 måneder i året, og over halvparten har en lønnsinntekt på over 2 G (248 056 kr). Til sammenligning har bare åtte prosent av de 100 prosent uføre en årlig lønnsinntekt på over 2 G. Omtrent syv prosent av de gradert uføre har inntekt som selvstendig næringsdrivende.

I tillegg til forskjeller i helse mellom 100 prosent og gradert uføre, kan regelverket påvirke forskjellen i hvor mye de jobber. 100 prosent uføre kan tjene inntil 80 prosent av inntektsgrunnlaget for uføretrygden og likevel få utbetalt uføretrygd, men den avkortes når de

tjener mer en fribeløpet. Jobber de mer enn 80 prosent får de ikke utbetalt uføretrygd i det hele tatt. Inntekt før uførhet settes til minst 3,3 G for de som har samboer/ektefelle, og minst 3,5 G for enslige. For unge uføre settes grensen til minst 4,5 G. For en enslig som har hatt ingen eller lite inntekt, vil det dermed ikke utbetales uføretrygd om inntekten overstiger 2,8 G ($0,8 \cdot 3,5G$). Det er også høy avkortning på eventuell inntekt over fribeløpet på 0,4 G, og man kan miste eventuelle barnetillegg. Dermed kan enkelte uføre ha lite økonomisk å tjene på å ha inntekt som overstiger fribeløpet.

Figur 2 og tabell 1 viser et bilde av arbeidstilknytningen blant de uføre i 2023. Et viktig spørsmål er imidlertid om hvordan arbeidstilknytningen har utviklet seg over tid. Jobber uføre mer eller mindre nå enn tidligere?

Tabell 1. Arbeidstilknytning blant personer med uførevektak i 2023, etter alder og totalt

	100% ufør (N=286 304)	Gradert ufør (N=56 342)	Totalt (N=342 646)
I jobb	19%	85%	30%
- kun lønn	18%	78%	28%
- lønn og næring	0%	4%	1%
- kun næring	1%	3%	1%
Arbeidsinntekt, G	0,6 (1,2)	2,2 (1,5)	1,3 (1,6)
- over 0,4G	32%	89%	58%
- over 2G	8%	53%	29%
Antall måneder i jobb	6 (5)	10 (4)	8 (5)
Alle 12 måneder i jobb	22%	69%	44%

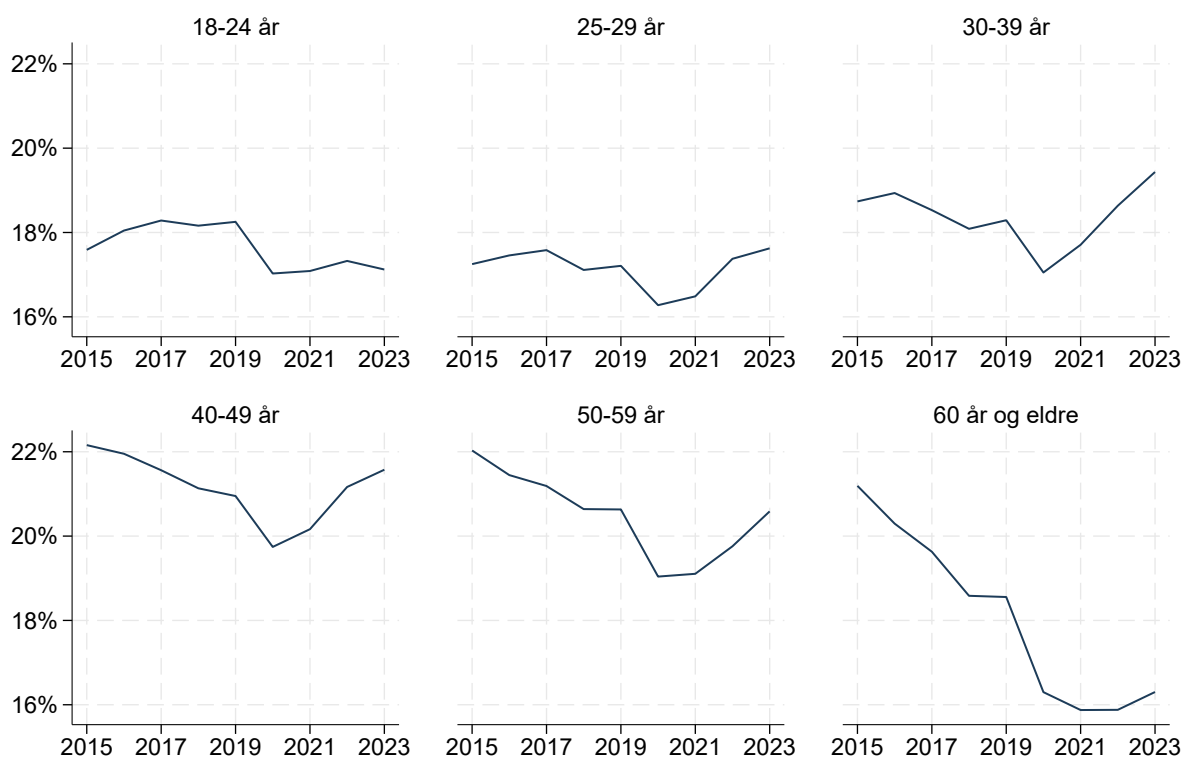
Kilde: Nav

Utvikling i arbeidstilknytning over tid

Arbeidstilknytningen til gradert uføre er tidligere blitt studert av Proba (Berg et al., 2014). De undersøker både kjennetegn ved de gradert uføre, arbeidstilknytning ved innvilgelse av uføretrygd og hvordan arbeidstilknytningen utvikler seg over tid. Blant hovedfunnene er at de aller fleste gradert uføre har et arbeidsforhold ved innvilgelse av uføretrygd. Videre finner de at det å ha en stabil arbeidstilknytning i tiden før uføretrygden blir innvilget, har stor betydning for om man fortsetter å kombinere uføretrygd og jobb. Blant de få gradert uføre som ikke har et arbeidsforhold ved innvilgelse av uføretrygd, er det derimot kun 25 prosent som er i jobb fem år senere. I denne analysen vil vi derfor først og fremst fokusere på de som mottar 100 prosent uføretrygd, og undersøke hvordan deres arbeidstilknytning utvikler seg over tid.

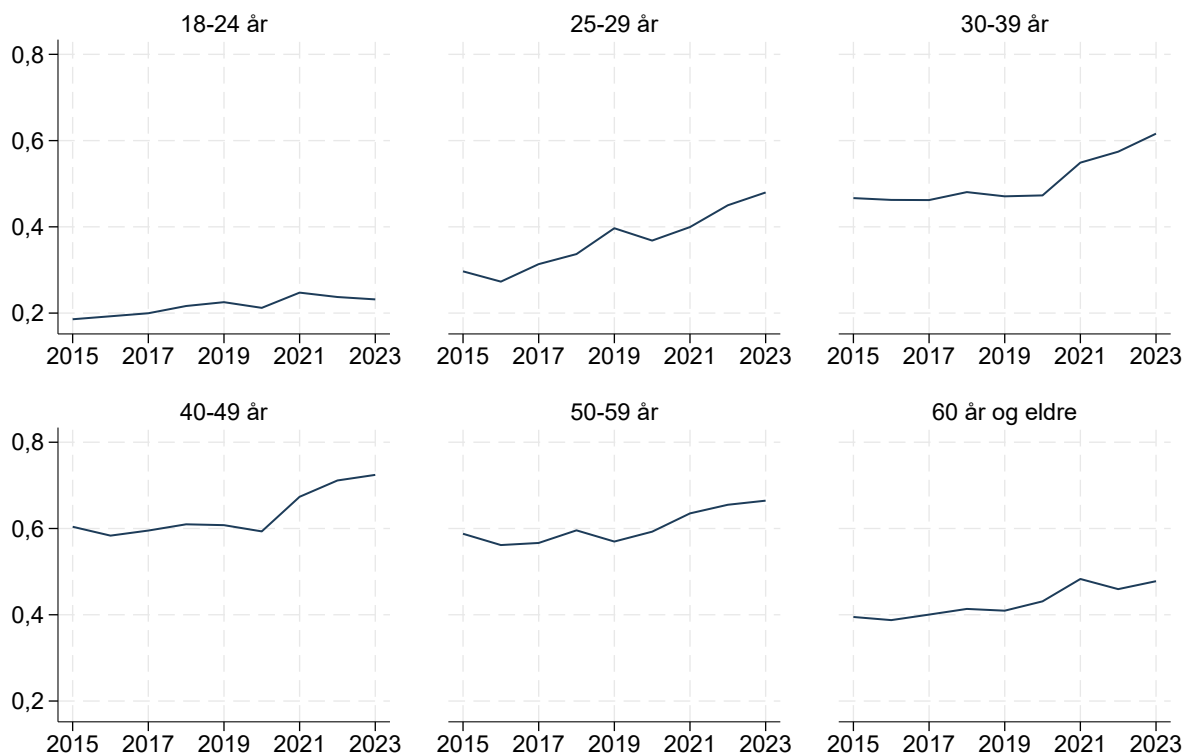
En 100 prosent uføretrygd innebærer at Nav har vurdert inntektsevnen til å være 100 prosent redusert. Det

Figur 3. Andel i jobb, etter alder. 100 prosent uføre 2015-2023

Kilde: Nav

Figur 4. Arbeidsinntekt (G), etter alder. 100 prosent uføre i jobb 2015-2023

Kilde: Nav

er likevel mye som tyder på at også 100 prosent uføre har noe arbeidskapasitet, blant annet illustrert ved at 19 prosent av de 100 prosent uføre i 2023 jobber noe (figur 2). I tillegg kommer de 14 000 personene som har jobb gjennom tiltaket varig tilrettelagt arbeid. Blant uføre som ikke er i jobb, rapporterer flere også at de ønsker å jobbe (se blant annet NOU 2021:2).

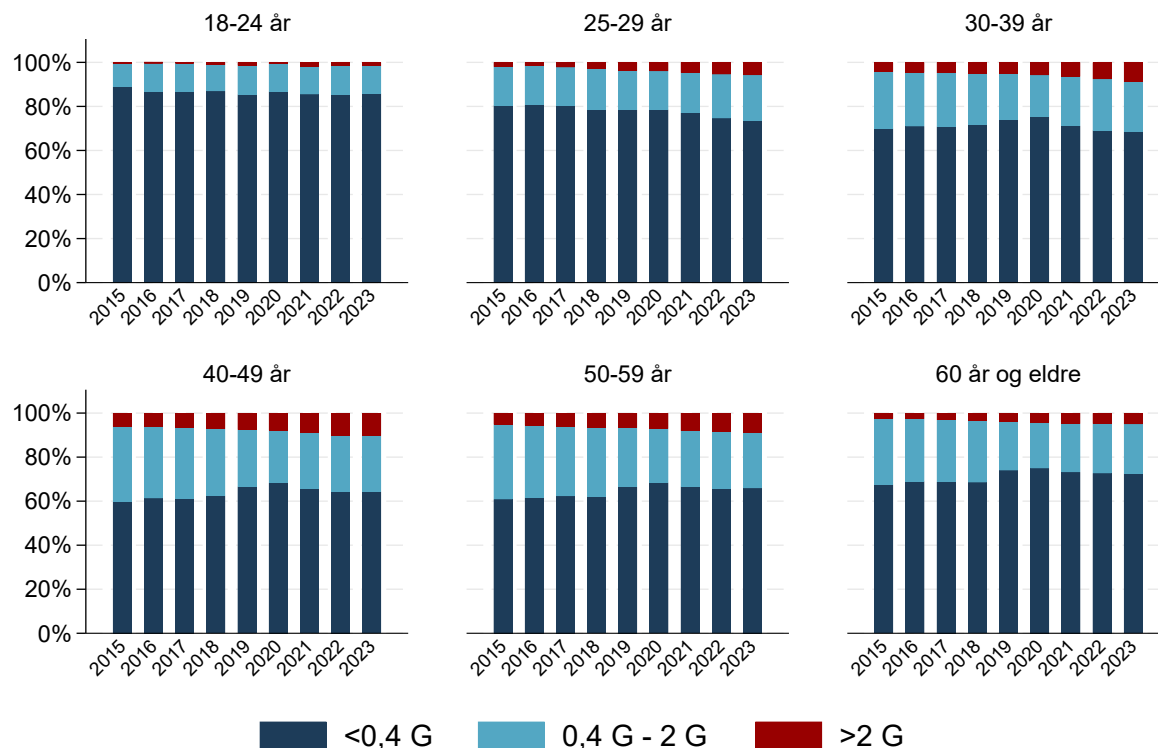
Ser vi på ulike aldersgrupper, er andelen uføre i jobb enten på samme nivå eller lavere i 2023 sammenlignet med 2015 (figur 3). Aldersgruppen 60 år og eldre skiller seg ut med en klar nedgang: mens nærmere 22 prosent i denne aldersgruppen hadde inntektsgivende arbeid i 2015, gjaldt dette om lag 17 prosent i 2023. Andelen uføre over 60 år har imidlertid blitt mindre over tid. I 2015 var 34,4 prosent av befolkningen mellom 60 og 67 år uføretrygdet, mens andelen hadde falt til 30,9 prosent i 2023. Dermed kan de som er uføre i denne aldersgruppen i dag i gjennomsnitt ha større

helseproblemer enn tidligere, noe som kan påvirke arbeidsmarkedstilknytningen.

I forbindelse med koronapandemien i 2020 ser vi en nedgang i andelen i jobb i alle aldersgrupper. De siste årene (etter korona) har andelen i jobb økt igjen for de fleste aldersgrupper. Særlig ser vi en økning i 2022 og 2023. Begge disse årene var preget av at arbeidsledigheten var på sitt laveste nivå siden før finanskrisen i 2008, og høy etterspørsel etter arbeidskraft. Det tyder på at etterspørselssiden også har noe betydning for uføres jobbtilknytning, selv om svingningene er små for alle grupper.

Samtidig ser vi en tendens til at de uføre som er i jobb, jobber noe mer (figur 4). I alle aldersgrupper øker gjennomsnittlig inntekt over perioden. De yngste 18-24 år har lavest gjennomsnittlig arbeidsinntekt, og de har også minst økning. Igjen ser vi en tendens til at

Figur 5. Andel i ulike inntektskategorier, etter alder. 100 prosent uføre i jobb 2015-2023

Kilde: Nav

gjennomsnittlig inntekt gikk ned i forbindelse med korona, for så å øke igjen.

Aldersgruppen 30-39 år skiller seg ut. Andelen som var i jobb i 2023 var litt høyere enn i 2015 for denne aldersgruppen, samtidig som de også har høyere inntekt. Samtidig var det en kraftig økning i andelen av befolkningen som var uføre i denne aldersgruppen. I mars 2015 gjaldt det 3,1 prosent, mot 5,2 prosent i 2023. En så stor økning i uføreandelen kan bety at gruppen i gjennomsnitt har noe bedre helse i 2023, og at flere dermed også har mulighet til å jobbe noe. Det ser også ut til at det gode arbeidsmarkedet i 2022 og 2023 har påvirket denne aldersgruppen litt mer enn de andre, i form av en økning både i antallet som jobber og hvor mye de jobber.

At den gjennomsnittlige inntekten til de uføre øker, ser ut til å skyldes at flere tjener mer enn 2 G i alle aldersgrupper (figur 5). Andelen som tjener mer enn 2

G er liten, men øker gjennom perioden vi ser på. I hovedsak er det flere med inntekt over 2 G og færre med inntekt mellom 0,4 og 2 G i de fleste aldersgrupper. Det ser altså ut til at de som tjener mer enn fribeløpet har økt inntekten sin gjennom perioden. I aldersgruppen 25-29 år er det også en nedgang i andelen som tjener under fribeløpet i perioden.

Blant personer over 50 år har andelen som er i jobb falt (figur 3), samtidig som andelen med inntekt over 2 G har økt svakt. Dermed kan den økte andelen med «høy» inntekt skyldes at nedgangen i antall personer med inntekt over 2 G har vært mindre enn nedgangen i antallet personer som jobber og tjener mindre enn 2 G. Vi ser imidlertid at antallet personer over 50 år som tjener mer enn 2 G nesten har doblet seg, fra 1 300 i 2015 til 2 400 i 2023. Samtidig falt antallet som tjente under 2 G med 2 000 personer i samme periode.

Overganger inn og ut av jobb

Vi vil nå se nærmere på om det er slik at det i stor grad er en fast gruppe av uføre som jobber, eller om det er mer utskiftning i hvem som jobber. Er det mange som går inn og ut av jobb i perioden vi ser på, eller ser arbeidstilknytningen ut til å være mer stabil?

For å undersøke denne typen overganger inn og ut av jobb, starter vi med å definere fire grupper:

- Kommer i jobb: Er uten jobb inneværende år, men er i jobb påfølgende år
- Forblir i jobb: Er i jobb inneværende år, og er i jobb påfølgende år
- Går ut av jobb: Er i jobb inneværende år, men er uten jobb påfølgende år
- Forblir uten jobb: Er uten jobb inneværende år, og er uten jobb påfølgende år

Analysene er basert på uføre med vedtak om 100 prosent uføretrygd inneværende år, og som er bosatt i

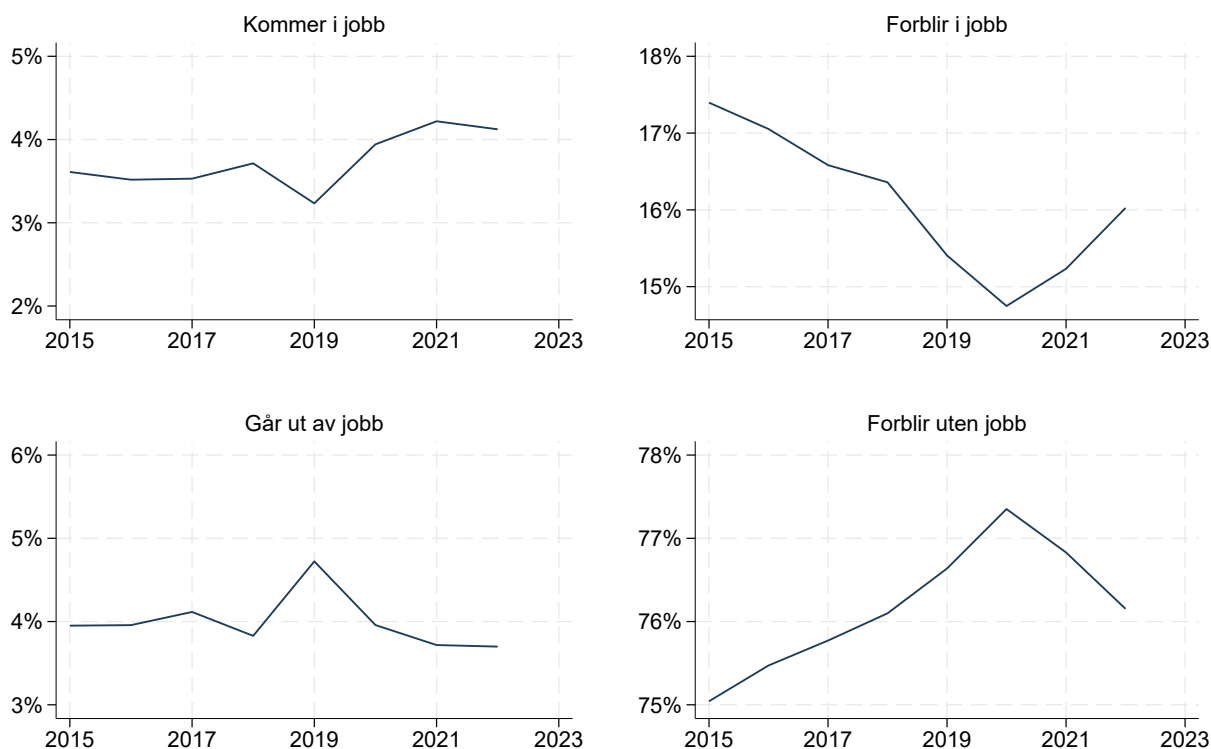
Norge to påfølgende år. I tillegg utelukker vi uføre 60 år og eldre, siden disse nærmer seg pensjonsalder.

Om lag tre av fire med 100 prosent uføretrygd havner i gruppen «Forblir uten jobb». De er altså helt uten arbeid både året vi ser på og det påfølgende året. Andelen som ikke jobber i det hele tatt, faller med om lag fire prosentpoeng når vi ser over to år i stedet for ett.

Vi ser videre at andelen uten jobb økte litt under pandemien, og har falt litt i etterkant. Et klart flertall av de med 100 prosent uføretrygd er altså helt uten arbeid når vi ser på slike toårsperioder. Det er ikke spesielt overraskende, i og med at de har blitt vurdert til å ikke ha inntektsevne, og blitt innvilget full uføretrygd.

Den nest største gruppen er de som forblir i jobb. Rundt 16 prosent av de 100 prosent uføre jobber to sammenhengende år. Denne gruppen ble også litt mindre fram

Figur 6. Overganger inn og ut av jobb. 100 prosent uføre i alderen 18-59 år 2015-2023

Kilde: Nav

Tabell 2. Kjennetegn ved uføres overganger inn og ut av jobb, 100% uføre i 2022

	Kommer i jobb	Forblir i jobb	Går ut av jobb	Forblir uten jobb
Kvinne	58%	59%	57%	55%
Alder, gj.snitt (st.avvik)	45 (11)	46 (10)	46 (11)	46 (11)
Aldersgruppe:				
18-29 år	12%	8%	10%	10%
30-49 år	48%	44%	42%	42%
50+ år	40%	48%	48%	48%
Antall år ufør, gj.snitt (st. avvik)	8 (8)	10 (10)	8 (9)	10 (10)
Arbeidsinntekt, inne- værende år:				
- gj.snitt (G)	0	0,7 (1,3)	0,2 (0,5)	0
- over fribeløp	0	39%	9%	0
- over 2 G	0	10%	1%	0
Arbeidsinntekt, påfø- gende år:				
- gj.snitt, G (st.avvik)	0,3 (0,7)	0,7 (1,4)	0	0
- over fribeløp	19%	39%	0	0
- over 2 G	4%	11%	0	0
Antall personer	8 249	32 061	7 400	152 356
Andel personer	4%	16%	4%	76%

Kilde: Nav

til, og under, pandemien, og har deretter tatt seg litt opp igjen. Blant personer som blir 100 prosent uføretrygdet, vil det være en del som beholder jobben selv om de blir uføretrygdet. Med en arbeidsgiver som er fleksibel kan man da fortsette å jobbe i de periodene man har helse til det, og en del vil dermed ha en viss arbeidsinntekt hvert år. Vi ser at de som forblir i jobb i gjennomsnitt har vært uføre i drøyt 10 år, og at rundt halvparten tjener over fribeløpet begge årene (tabell 2).

Samtidig kan også uføre komme i jobb etter at de har fått uføretrygd. Det kan for eksempel skje fordi helsen har blitt bedre, og at man derfor ønsker å prøve seg i arbeidslivet. Om lag fire prosent havner i gruppen «Kommer i jobb» hvert år. I 2022 tilsvarte det om lag 8 000 personer (tabell 2). Andelen som kommer i jobb er stabil gjennom perioden vi ser på, selv om den gikk marginalt ned under pandemien og så har tatt seg opp

i perioden etter pandemien. Gruppen som kommer seg i jobb skiller seg fra de andre ved at de er yngre og har vært ufør noe kortere. Særlig høy er sannsynligheten for å komme i jobb de første fem årene etter innvilget uføretrygd (ikke vist i tabell). I tillegg ser vi at de fleste begynner i en liten stilling, og stort sett tjener under fribeløpet.

Mange av dem som kommer i jobb beholder også arbeidstilknytningen de neste årene. Tar vi utgangspunkt i de 6 315 uføre som kom i jobb i 2019, var 67 prosent fortsatt i jobb året etter. Nærmere 40 prosent (2 497 personer) var i jobb alle år fra 2019 til 2023. Av disse hadde omtrent halvparten en økning i arbeidsinntekten sin på minst 0,1 G (omtrent 10 000 kr) over femårsperioden, mens 22 prosent hadde en økning i arbeidsinntekt på minst 0,5 G.

Til slutt er det også rundt fire prosent som går ut av jobb hvert år. Det kan være personer som har prøvd seg i jobb, og hvor man ser at det ikke går. Det kan også være personer som har vært i jobb hele tiden, men hvor helsen blir gradvis verre og man til slutt må gi seg helt.

I forkant av, og under, pandemien var andelen som går ut av jobb marginalt høyere enn andelen som kommer i jobb, mens det var motsatt i årene etter pandemien. I 2022 var det 800 flere uføre som havnet i gruppen «Kommer i jobb» enn i gruppen «Går ut av jobb» (tabell 2).

Oppsummering og avsluttende diskusjon

Flere uføre i arbeid trekkes i Perspektivmeldingen fram som et av flere tiltak som kan bøte på utfordringen med mangel på arbeidskraft (Mld St. 31, 2023-2024). Blant annet peker Finansdepartementet på at bare 25 prosent av nye uføre får gradert uføretrygd, og ønsker at flere skal kombinere arbeid og trygd.

I denne analysen har vi sett at det også blant 100 prosent uføre er mange som jobber noe. I 2023 var om lag 55 000 av de 100 prosent uføre i jobb, mens 48 000 gradert uføre var i jobb. De gradert uføre jobber likevel langt mer enn de 100 prosent uføre, hvor flertallet tjener under fribeløpet. Videre ser vi at arbeidstilknytningen blant de 100 prosent uføre endrer seg noe gjennom perioden 2015-2023. Samlet sett går andelen i jobb litt ned i denne perioden, men det skyldes hovedsakelig en nedgang blant de over 60 år.

For de som er under 60 år ser vi at konjunktorene til en viss grad påvirker hvor mange som er i jobb. Fevang et al. (2020) finner at lokalt arbeidsmarked påvirker jobbsjansene til folk på helserelaterte ytelser. De ser imidlertid bort fra de uføre, siden disse i utgangspunktet har svært lav sannsynlighet for å komme i jobb. I denne analysen ser vi at arbeidsmarkedet også virker å ha noe betydning for uføre. Under koronapandemien ser vi et fall i andelen av de uføre som er i jobb for alle aldersgrupper, før andelen øker igjen i årene etter pandemien. Selv om svingningene er relativt små er om lag 6 000 flere uføre i jobb i 2023 enn i 2020. I denne perioden var det en sterk økning i

etterspørselen etter arbeidskraft, og arbeidsledigheten falt til lave nivåer.

Vi ser også at andelen som jobber øker når vi ser på en periode på to sammenhengende år. Samtidig ser vi også en gruppe som faller ut av arbeidslivet, etter å ha jobbet litt en periode. I sum finner vi likevel en svakt positiv tendens, og særlig blant unge øker arbeidstilknytningen over perioden vi ser på. Vi finner også at en økende andel av de uføre som er i jobb tjener over 2 G.

Analysen vår viser at det er et arbeidspotensial også blant de som er 100 prosent uføre, selv om de i stor grad jobber i små stillinger og tjener under fribeløpet.

Avkortningsreglene og størrelsen på fribeløpet er stadig oppe til offentlig debatt. Fribelet gir mulighet til å ha en viss arbeidsinntekt uten at uføretrygden reduseres, noe som kan senke terskelen for å forsøke seg i arbeid. Når arbeidsinntekten overstiger fribeløpet, reduseres uføretrygden gradvis, i tråd med avkortningsreglene. Denne avkortningen innebærer at en del av den ekstra arbeidsinntekten «spises opp» av redusert trygd, noe som kan svekke det økonomiske utbyttet av å jobbe mer. Utformingen av fribeløpet og avkortningssatsen er derfor avgjørende for å balansere hensynet til økonomisk trygghet med ønsket om å stimulere til arbeid framfor trygd.

Dagens regelverk kan gjøre at noen får veldig høy avkortning ved å jobbe mer, og dermed tjener lite på å arbeid utover fribeløpet. Dette gjelder særlig de som mottar andre ytelser samtidig med uføretrygden, som barnetillegg, bostøtte og offentlige tjenstepensjonsordninger. Samtidig avkortning av flere ytelser kan i enkelte tilfeller føre til en reduksjon i samlet inntekt etter skatt. For de fleste uføre vil det likevel lønne seg å jobbe ved siden av uføretrygden, og i gjennomsnitt vil selv en liten økning i yrkesdeltakelsen bedre økonomien til uføre (Fedoryshyn & Normann, 2021). En fersk studie av inntektsutviklingen blant stønadsmottakere som øker sin arbeidsdeltakelse, finner imidlertid at bildet er sammensatt. Blant familier med uføretrygd som hovedinntektskilde, opplever 27 prosent ingen endring i disponibel inntekt av økt arbeidsinntekt, mens ytterligere ni prosent får redusert disponi-

bel inntekt når arbeidsinntekten øker (Elstad et al., 2023).

Myhre og Vattø (2024) anbefaler likevel ingen store endringer i fribeløp eller avkortningsregler. Selv om et høyere fribeløp isolert sett kan føre til høyere arbeidsdeltakelse blant uføre, kan det også gi insentiver til å få en høyere uføregrad enn det arbeidsevnen tilsier. I tillegg anslår de at økt fribeløp i liten grad vil føre til at dagens 100 prosent uføre vil jobbe mer. Dette fordi mange står overfor helseutfordringer og andre barrierer som ikke påvirkes direkte av økonomiske insentiver. Derimot foreslår de å se nærmere på reglene rundt kombinasjon av ytelser, og peker på at et komplisert regelverk gjør det vanskelig å overskue konsekvensene av økt arbeidsinntekt når flere ytelser påvirkes samtidig.

Det at så mange uføre tjener under fribeløpet, kan tyde på at det trengs mer informasjon om hvordan økt arbeidsinntekt påvirker trygdeytelsen og samlet inntekt. Blant annet har forskning vist at tiltak som forbedrer forståelsen av økonomiske insentiver, som informasjonskampanjer eller veiledning, kan være effektivt for å øke arbeidsdeltakelsen blant trygdemottakere (Kostøl & Myhre, 2021).

Vi ser at mange uføre jobber noe. Summerer vi opp graderte og 100 prosent uføre, var i overkant av 100 000 i arbeid i 2023. Samtidig er et fellestrekk at de jobber lite, og særlig gjelder dette de 100 prosent uføre. En forutsetning for at uføre skal kunne jobbe, er at de kan få en jobb tilpasset egen helse. Det vil typisk bety at de må ha en deltidsstilling, siden de ikke har helse til å jobbe i en full stilling. Dette kan dermed komme i konflikt med et annet mål i norsk arbeidsliv, at heltidsstillinger skal være hovedregelen. De fleste stillinger som lyses ut er også på heltid, og deltidsstillingene som finnes er i stor grad innen butikk og salg, samt helse og sosial.⁴ Det er dermed ikke veldig mange jobbmuligheter for uføre som ønsker seg en liten deltidsstilling per i dag.

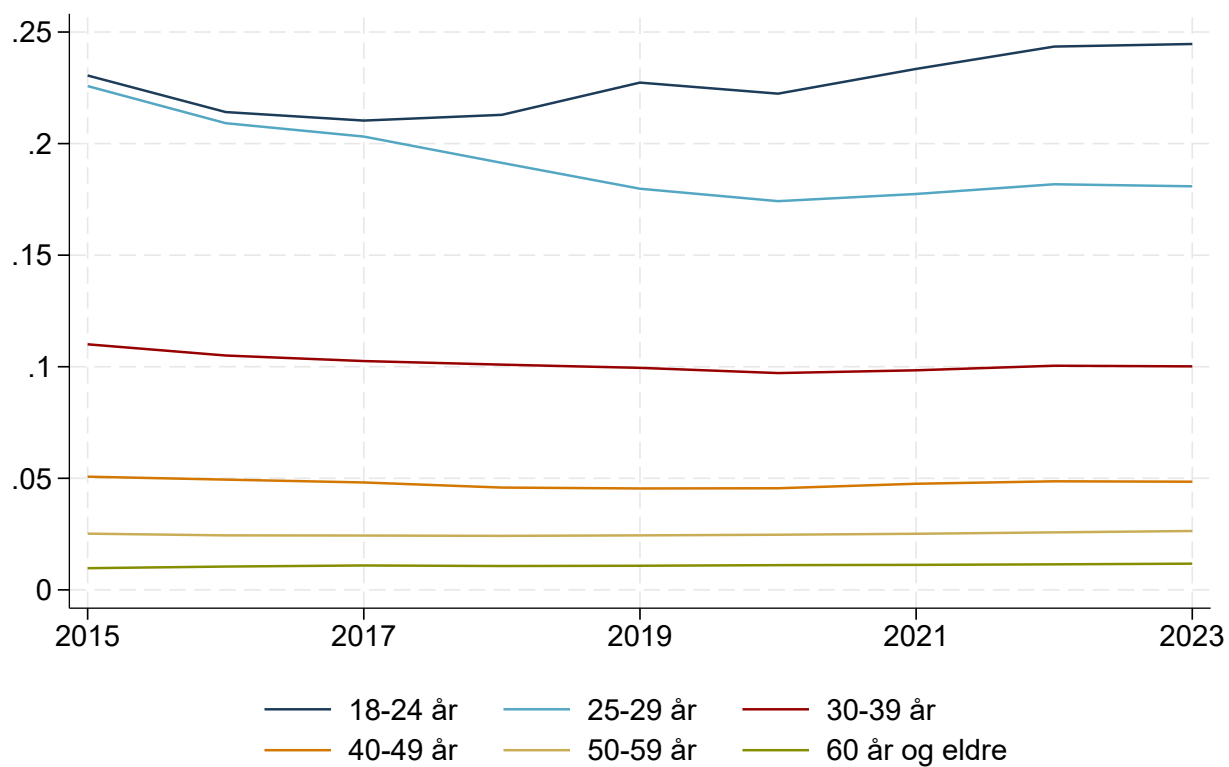
⁴ Per 21. mai var 1 av 4 stillinger på arbeidsplassen.no deltid. Omtrent tre fjerdedeler av disse var innen butikk og salg, eller helse og sosial.

Referanser

- Alne, A. R. H. (2016). Jobber de uføretrygdde mer etter uførereformen i 2015? *Arbeid og velferd*, 3, 43-59.
- Berg, H., Solheim, Ø. B. & Raustøl, J. (2014). *Bruken av gradert uførepensjon* (Proba-rapport, Issue).
- Ekelund, R. (2023). Ut av uføret. Oppfølging av unge uføre som ønsker å jobbe. *Arbeid og velferd*, 2/2023.
- Elstad, J. I., Heggebø, K. & Pedersen, A. W. (2023). Lønner det seg å jobbe? Inntektsutvikling blant stønadsmottakere som øker sin arbeidsdeltakelse. *Søkelys på arbeidslivet*, 40(2), 1-15.
- Fedoryshyn, N. & Normann, T. M. (2021). Vanligst for uføre å jobbe i salgs- og serviceyrker. *SSB analyser* 2021-01.
- Fevang, E., Markussen, S. & Røed, K. (2020). Gråsoner i arbeidsmarkedet og størrelsen på arbeidskraftreserven. *Frisch-rapport*, 1, 2020.
- Finansdepartementet. (2024). *Perspektivmeldingen*. Meld.St. 31 (2023-2024).
- Kostøl, A. R. & Myhre, A. S. (2021). Labor supply responses to learning the tax and benefit schedule. *American Economic Review*, 111(11), 3733-3766.
- Myhre, A. & Vattø, T. E. (2024). *Utredning av modeller for kombinasjon av arbeidsinntekt og uføretrygd*. SSB-rapport 2024/16.
- NOU 2019:7 (2019). *Arbeid og inntektssikring. Tiltak for økt sysselsetting*. Statens forvaltningstjeneste.
- NOU 2021:2 (2021). *Kompetanse, aktivitet og inntektssikring. Tiltak for økt sysselsetting*. Statens forvaltningstjeneste.
- Riksrevisjonen. (2017). *Revisjonsrapport for 2017 om uførereformen*.
- Waddell, G. & Burton, A. K. (2006). Is work good for your health and well-being?

Vedlegg

Figur V1. Deltakelse i Varig tilrettelagt arbeid, etter alder. Uføre 2015-2023

Kilde: Nav